

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	2
1. Ευέλικτη Ζώνη	3
2. Διαθεματικότητα – διεπιστημονικότητα	5
3. Η μέθοδος project	7
3.1. Παρουσίαση της μεθόδου	7
3.2. Προϋποθέσεις εφαρμογής της μεθόδου	8
3.3. Όρια της μεθόδου project	9
4. Αγωγή Υγείας	11
4.1. Στόχοι της Αγωγής Υγείας στο σχολείο	11
4.2. Αντικείμενα των προγραμμάτων Αγωγής Υγείας	11
4.3. Νομικό πλαίσιο	12
5. Κυκλοφοριακή Αγωγή	13
5.1. Κριτήρια επιλογής του θέματος	13
5.2. Στόχοι	13
5.3. Επιμέρους στόχοι	13
5.4. Διαθεματικότητα	14
5.5. Ανάπτυξη στα 8 είδη νοημοσύνης	15
5.6. Χρονική διάρκεια	17
5.7. Προαπαιτούμενες ενέργειες	17
5.8. Συνεργαζόμενοι φορείς:	18
5.9. Χωρισμός ομάδων	18
5.10. Προτεινόμενες ενέργειες	19
5.11. Αξιολόγηση	21
5.12. Παρουσίαση αποτελεσμάτων	21
Βιβλιογραφία	22
Παράρτημα	23

Πρόλογος

Τον τελευταίο καιρό κάτι άρχισε να κινείται στο χώρο της εκπαίδευσης. Νέα Αναλυτικά προγράμματα, διαφορετική φιλοσοφία, συγγραφή νέων βιβλίων, νέοι «όροι» όπως «Διαθεματικότητα», «Ευέλικτη Ζώνη».

Όλα αυτά είναι μέρος μιας ακόμα στο πόδι «εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης», ή πράγματι κάτι σοβαρό και πρωτοπόρο άρχισε;

Είναι γεγονός ότι άμα δεν κριθεί κάτι στην πράξη, δε θα μπορέσουμε να δώσουμε πειστική απάντηση στο παραπάνω ερώτημα. Όμως ο χώρος της εκπαίδευσης δεν είναι ή τουλάχιστο δε θα έπρεπε να είναι χώρος πειραματισμών.

Με βάση πάντως τις διεθνής πρακτικές και τις νέες παιδαγωγικές αντιλήψεις που επικρατούν, ήταν νομίζουμε καιρός να εφαρμοστεί κάτι τέτοιο και στην Ελλάδα.

Καθήκον των εκπαιδευτικών νομίζουμε πως είναι να το αγκαλιάσουν και να δώσουν όλες τους τις δυνάμεις, όπως κάνουν εξάλλου πάντα, όχι για να πετύχει το νέο εγχείρημα, αλλά για να πετύχουν όσο μπορούν περισσότερα για το μαθητή.

Στα πλαίσια όλων αυτών στη παρούσα εργασία έχουμε την ανάπτυξη ενός σχεδίου εργασίας, το οποίο μπορεί να εφαρμοστεί στην ευέλικτη ζώνη ενός σχολείου. Αφορά την Τρίτη τάξη του Δημοτικού Σχολείου, εντάσσεται στην ευρύτερη ενότητα της Αγωγής Υγείας και έχει να κάνει με την «Κυκλοφοριακή Αγωγή».

Για να μπορέσουν να κατανοηθούν ορισμένες έννοιες που έχουν να κάνουν με τα νέα προγράμματα που εφαρμόζονται στην εκπαίδευση, κρίνουμε σκόπιμο να κάνουμε εν τάχη κάποιες γενικές αναφορές στις έννοιες της «Διαθεματικότητας» (κεφάλαιο 1) και της «Ευέλικτης Ζώνης». (κεφάλαιο 2).

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε στην έννοια και τη μεθοδολογία της μεθόδου Project, μιας και τέτοιας μορφής είναι το πρόγραμμα που ακολουθεί, (κεφάλαιο 3) καθώς και στις γενικές αρχές της Αγωγής Υγείας (κεφάλαιο 4).

Ακολουθεί η ανάλυση του προγράμματος «Κυκλοφοριακής Αγωγής» (κεφάλαιο 5) και στο τέλος, στο παράρτημα της παρούσης εργασίας, υπάρχει το νομικό πλαίσιο εφαρμογής των νέων προγραμμάτων.

1. Ευέλικτη Ζώνη

Μια από τις καινοτομίες του ΥΠ.Ε.Π.Θ. που αποβλέπει στην αναβάθμιση του κοινωνικού και πολιτιστικού ρόλου του σχολείου, συμβάλλοντας έτσι στην ενίσχυση του σχολικού παιδαγωγικού περιβάλλοντος, είναι και η εφαρμογή της Ευέλικτης Ζώνης. Αυτή βασίζεται στη διαθεματική προσέγγιση της γνώσης, προωθεί την ανάπτυξη σχεδίων εργασίας, την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και ενισχύει τη δημιουργική και διερευνητική μάθηση καθώς και την κριτική σκέψη.

Το ωρολόγιο πρόγραμμα κάθε σχολείου είναι ιδιαίτερα ασφυκτικό με αποτέλεσμα να μην υπάρχει μέσα σε αυτό θέση για πολλά και αξιόλογα καινοτόμα εκπαιδευτικά προγράμματα, όπως της Αγωγής Υγείας, της περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης κ.ά. Διέξοδο σε αυτό το πρόβλημα έρχεται να δώσει η Ευέλικτη Ζώνη, η οποία μπορεί να λειτουργήσει επίσης σαν ένα «φίλτρο» δράσης της «φυσικής επιλογής» στο οποίο θα δοκιμαστούν τα τρέχοντα καθώς και τα μέλλοντα προγράμματα (Αλαχιώτης, 2002).

Σύμφωνα με τα ως τώρα στοιχεία από εκπαιδευτικούς αλλά και μαθητές που έχουν εφαρμόσει την ευέλικτη ζώνη, το σχολικό περιβάλλον γίνεται περισσότερο ελκυστικό, ευχάριστο και ενδιαφέρον, στα εφαρμοζόμενα προγράμματα δραστηριοποιούνται και συμμετέχουν με ενθουσιασμό όλοι οι μαθητές ακόμα και αυτοί που ένιωθαν απομονωμένοι ή είχαν μαθησιακά προβλήματα, απελευθερώνονται από όλους δυνάμεις ως τώρα κρυμμένες και τέλος σφυρηλατείται κάτι πολύ σημαντικό, το πνεύμα της ομαδικότητας και της συνεργασίας.

Βασικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν την ευέλικτη ζώνη είναι τα εξής:

- Η διαθεματική προσέγγιση, που ενιαιοποιεί τη γνώση και, έτσι, προφυλάσσει το άτομο και την κοινωνία από τα προβλήματα της αποσπασματικότητας και της μονομέρειας.
- Η χαλάρωση των διαχωριστικών γραμμών μεταξύ των διδασκομένων μαθημάτων, που αναδεικνύει τη διεπιστημονικότητα της γνώσης και καταργεί την αξιολογική διάκριση των μαθημάτων σε «πρωτεύοντα» και «δευτερεύοντα».
- Η σύνδεση τη σχολικής γνώσης με τα ενδιαφέροντα του παιδιού και τις πραγματικές καταστάσεις ζωής που ενεργοποιεί τα κίνητρα των μαθητών, προσδίδει νόημα στη σχολική γνώση και ανοίγει διαύλους επικοινωνίας του σχολείου με την οικογένεια και την τοπική κοινωνία.

- Η ενεργοποίηση της κριτικής σκέψης και της δημιουργικότητας των μαθητών, που ουσιαστικοποιεί τη μάθηση και συμβάλλει στην ανάπτυξη της αυτονομίας του παιδιού.
- Η ανάπτυξη συλλογικών μορφών συστηματοποιημένης δράσης και διαλεκτικής αντιπαράθεσης, που είναι αναγκαίες για την κριτική και δημιουργική συμμετοχή του πολίτη στα κοινωνικά δρώμενα.
- Η ανάπτυξη στάσεων και δεξιοτήτων, που απαιτεί η αυτορυθμιζόμενη μάθηση και η δια βίου εκπαίδευση στην κοινωνία της πληροφορίας, της γνώσης και της τεχνολογίας.
- Ο εμπλουτισμός της σχολικής ζωής με συναίσθημα, με ρυθμό, με φαντασία, με «χρώματα και αρώματα», τα οποία απαιτεί η ισόρροπη ανάπτυξη και η γενικότερη παιδεία του ατόμου.
- Η ένταξη στη μαθητική ομάδα όλων των μαθητών ασχέτως από τις ακαδημαϊκές τους επιδόσεις, το φύλο, τη φυλή και την κοινωνική και πολιτιστική προέλευση τους, για να προληφθούν φαινόμενα γκετοποίησης και για να ετοιμασθούν οι πάντες να ζήσουν ως δημιουργικοί πολίτες σε σύνθετες κοινωνίες με πολιτισμική ποικιλότητα.
- Η ανάπτυξη της χειροκατασκευαστικής ικανότητας των μαθητών και η εξοικείωση τους με τη χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας. (Ματσαγγούρας, 2002 σελ.16-17)

Φυσικά για την επιτυχία των στόχων της Ευέλικτης Ζώνης, δεν αρκεί η διασφάλιση χρόνου μέσα από οποιοδήποτε ωρολόγιο πρόγραμμα. Απαιτείται ακόμα, πέρα από τη συστηματική και συνεχή επιμόρφωση κυρίως μέσα στο ίδιο το σχολείο (ενδοσχολικά), η παραγωγή και διάθεση διδακτικού υλικού.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η Ευέλικτη Ζώνη δεν είναι πανάκεια για την αντιμετώπιση κάθε εκπαιδευτικού προβλήματος που προκύπτει. Απαντά όμως πειστικά σε ορισμένα προβλήματα και ταυτόχρονα μπορεί να καλλιεργήσει μια γενικότερη αντίληψη για την κατάκτηση της γνώσης και τη δημιουργικότητα.

2. Διαθεματικότητα – διεπιστημονικότητα

«*T*α χύδην μαθήματα συναπτεόν εις σύνοψιν αλλήλων των μαθημάτων και της του όντος φύσεως» («Τα κοινά μαθήματα πρέπει να σχετίζονται μεταξύ τους καθώς και με τη φύση της πραγματικότητας»).

Απ' ότι φαίνεται ωρίμασε πλέον η παραπάνω ρήση του Πλάτωνα και στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα επιχειρείται μια ισόρροπη, κάθετη κατανομή της διδακτέας ύλης και μια οριζόντια διασύνδεση των μαθημάτων μέσα από θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες. (Αλαχιώτης 2002) Είναι η περιβόητη πλέον διαθεματικότητα - διεπιστημονικότητα, η προσπάθεια σύνδεσης δηλαδή της ενότητας κάθε μαθήματος με αντίστοιχες στην έννοια ενότητες άλλων μαθημάτων.

Με αυτό τον τρόπο το εκπαιδευτικό μας σύστημα ξεφεύγει από τον παραδοσιακό γνωσιοκεντρικό χαρακτήρα της παθητικής απόκτησης γνώσης εφόσον οι κατακερματισμένες γνώσεις δε συνιστούν γνώση. (Αλαχιώτης 2002) Τώρα πλέον δίνεται η δυνατότητα στο μαθητή να συγκροτήσει ένα ενιαίο σύνολο γνώσεων και δεξιοτήτων, που θα του επιτρέψει να αναπτύσσει προσωπική άποψη για θέματα που σχετίζονται μεταξύ τους και κυρίως με θέματα της καθημερινής ζωής. Επιπλέον, σε επίπεδο διδακτικής ενότητας δεν επιχειρείται απλά μια παράθεση ύλης, αλλά αντιστοιχίζονται στόχοι – περιεχόμενο – δραστηριότητες και ταυτόχρονα εντάσσονται οι νέες τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας, κυρίως ως εργαλεία μάθησης.

Όσον αφορά το περιεχόμενο και τη μορφή της σχολικής γνώσης, θεωρείται πλέον αυτονόητο πως το περιεχόμενο πρέπει να αποτελεί ό,τι σημαντικότερο έχουν κωδικοποιήσει οι σύγχρονες επιστήμες, αλλά σε απλούστερη μορφή. (Ματσαγγούρας,2002) Τι γίνεται όμως με το χρόνο που δίνεται σε κάθε μάθημα; Θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι ο εβδομαδιαίος διδακτικός χρόνος δεν πρέπει να κατανεμηθεί ισότιμα μεταξύ των διδασκομένων μαθημάτων, αλλά με βάση τη χρησιμότητα που αποκτά κάθε φορά ένα μάθημα στα κοινωνικο-οικονομικά δεδομένα της εποχής.

Τέλος, οι ίδιες οι διδακτικές διαδικασίες θα πρέπει να ξεφύγουν από τις μονολογικές εισηγήσεις του παραδοσιακού σχολείου ή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και να γίνουν κατάλληλες για μαθητές. Σε αυτό τον τομέα προτείνεται η μέθοδος project (σαν αυτή που ακολουθεί).

Αν θα θέλαμε, λοιπόν, να δώσουμε δύο ορισμούς για τη διαθεματικότητα και τη διεπιστημονικότητα θα μπορούσαμε να πούμε τα εξής:

Διαθεματικότητα είναι ο τρόπος οργάνωσης του Α.Π. που καταργεί ως πλαίσια επιλογής και οργάνωσης της σχολικής γνώσης τα διακριτά μαθήματα και αντιμετωπίζει τη γνώση ως ενιαία ολότητα, την οποία προσεγγίζει μέσα από τη συλλογική διερεύνηση θεμάτων, ζητημάτων και προβληματικών καταστάσεων, που παρουσιάζονται με τα κριτήρια των ενδιαφερόντων των μαθητών.

Διεπιστημονικότητα είναι ο τρόπος οργάνωσης του Α.Π. που διατηρεί τα διακριτά μαθήματα ως πλαίσια επιλογής και διάταξης της σχολικής γνώσης, αλλά επιχειρεί με ποικίλους τρόπους να συσχετίσει μεταξύ τους το περιεχόμενο των διακριτών μαθημάτων. (Ματσαγγούρας,2002)

Δηλαδή, η διαθεματική προσέγγιση απαρτίζει ένα συνεχές το οποίο αρχίζει με τη διατήρηση αλλά συσχέτιση των ανεξάρτητων μαθημάτων (διεπιστημονικότητα) και ολοκληρώνεται με την κατάργησή τους (πολλές φορές) ως πλαισίων οργάνωσης της σχολικής γνώσης (διαθεματικότητα). Τη θέση των ανεξάρτητων μαθημάτων σε αυτή την περίπτωση καταλαμβάνουν θεματικές ενότητες όπως η Αγωγή Υγείας, η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση κ.λπ., οι οποίες άπτονται των ενδιαφερόντων των μαθητών.

3. Η μέθοδος project

3.1. Παρουσίαση της μεθόδου

Η λέξη project προέρχεται από τη λατινική *projicere*, που σημαίνει «σχεδιάζω, σκοπεύω, βάζω κάτι στο μυαλό μου». Επομένως θα λέγαμε ότι σημαίνει ένα σχέδιο εργασίας, που εκπονείται από έναν και εφαρμόζεται από άλλους που συμφωνούν μαζί του ή εκπονείται από προτάσεις, σκέψεις, επιθυμίες πολλών και εφαρμόζεται επίσης από όλους. Στον όρο «μέθοδος project» κυρίαρχη θέση και σημασία έχει η λέξη μέθοδος. Στη διδακτική επιστήμη η λέξη «μέθοδος» σημαίνει το δρόμο που ακολουθεί ο δάσκαλος κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας του ώστε να πετύχει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τους στόχους και τους σκοπούς μιας συγκεκριμένης ενότητας. Η έμφαση δίνεται στον τρόπο της έρευνας, τον τρόπο με τον οποίο κάποιος εκτελεί αυτά που σκέφτηκε.

Η έννοια της μεθόδου project χρησιμοποιήθηκε από τους παιδαγωγούς στις αρχές του αιώνα μας. Πολύ απλά θα λέγαμε ότι η μέθοδος project για την εκπαιδευτική διαδικασία σημαίνει έναν τρόπο ομαδικής εργασίας, στην οποία συμμετέχουν αποφασιστικά όλα τα μέλη της σχολικής τάξης. Το σημαντικό είναι ότι όχι μόνο συμμετέχουν όλοι αλλά και η ίδια η διδασκαλία διαμορφώνεται και διεξάγεται από όλους. Όλοι μαζί αποφασίζουν το θέμα που θα τους απασχολήσει, προγραμματίζουν τα βήματα της έρευνάς τους, διεξάγουν από μόνοι τους τις ενέργειες που απαιτούνται για να δοθούν οι απαντήσεις στο πρόβλημα, αναθεωρούν πιθανές αρχικές τους σκέψεις, καταλήγουν τέλος σε αποτελέσματα που τα αξιολογούν και, αν θέλουν, τα κοινοποιούν στην ευρύτερη κοινότητα του σχολείου ή τα δημοσιεύουν στα μέσα μαζικής ενημέρωσης (Frey 1986).

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί ότι στη μέθοδο αυτή δεν έχει και τόσο μεγάλη σημασία το αν θα παραχθεί στο τέλος κάποιο αποτέλεσμα και πόσο σημαντικό θα είναι αυτό, παρόλο που είναι αλήθεια ότι στο τελικό αποτέλεσμα βρίσκεται και η αγωνία του εκπαιδευτικού. Στη μέθοδο αυτή όμως έχει μεγαλύτερη σημασία ο δρόμος που οδηγεί στο όποιο αποτέλεσμα, οι διάφορες εμπειρίες που αποκτά ο μαθητής στην πορεία προς τον αρχικό σκοπό του, εφόσον μέσα από τις διάφορες καταστάσεις που θα συναντήσει, τις εμπειρίες και τις προσπάθειες επίλυσης των προβλημάτων, που φυσικό είναι να ανακλύπουν στην πορεία, πηγάζει τελικά η μόρφωση και η απόκτηση ποικίλων δεξιοτήτων.

Είναι επίσης σκόπιμο να ξεχωρίσουμε τη μέθοδο project από τη γνωστή μας ομαδοκεντρική διδασκαλία ή τη μάθηση σε ομάδες που αναφέρθηκε πιο πάνω, γιατί συχνά

επικρατεί σύγχυση με αποτέλεσμα να ταυτίζονται αυτά τα δυο από πολλούς. Σε κάθε διδασκαλία υπάρχει το «τι;», δηλαδή το θέμα ή η διδακτέα ύλη και το «πώς», δηλαδή η μέθοδος. Η ομαδοκεντρική είναι μια μέθοδος, δηλαδή απαντά μόνο στο πώς. Την ύλη την καθορίζει το αναλυτικό πρόγραμμα ή στην καλύτερη περίπτωση ο δάσκαλος. Στη μέθοδο project το τι και το πώς συνυπάρχουν. Αυτοί που θα αποφασίσουν με ποιο αντικείμενο θα ασχοληθούν, θα σκεφτούν και θα προγραμματίσουν και τα βήματα έρευνας και σπουδής του αντικειμένου αυτού. Η μέθοδος λοιπόν project είναι κάτι διαφορετικό από τη διδασκαλία με ομάδες εργασίας.

3.2. Προϋποθέσεις εφαρμογής της μεθόδου

Κύριος παράγοντας για την εφαρμογή της μεθόδου project είναι η διαμόρφωση της τάξης και του σχολείου γενικότερα. Είναι σ' όλους γνωστό πόσο πολύ επηρεάζει τη συμπεριφορά των ατόμων και κατ' επέκταση το ίδιο το γεγονός της μάθησης, το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει και εργάζεται. Η άνεση του χώρου, η σωστή αισθητική του, η σωστή διάταξη των θρανίων, η ύπαρξη βιβλιοθήκης κ.λπ. αποτελούν βασικά στοιχεία δημιουργίας μιας ατμόσφαιρας κατάλληλης για δημιουργική εργασία και επίτευξη των διδακτικών στόχων. Έτσι, πρώτα απ' όλα, βάζουμε τα θρανία μας αντικριστά ανά δύο και τα παιδιά κάθονται σε ομάδες. Οι ομάδες διαμορφώνονται σύμφωνα με τις προτιμήσεις των παιδιών, φτιάχνοντας ένα κοινωνιόγραμμα. Εδώ μπορεί να υπάρξει κάποια διακριτική παρέμβαση ώστε οι ομάδες να είναι ισοδύναμες.

Ένας άλλος τρόπος ομαδοποίησης μπορεί να γίνει με βάση το μοντέλο της μαθητικής συνεργατικής επιτυχίας. Για να συμπεριληφθεί σε κάθε ομάδα, διαφορετικής απόδοσης μαθητικό δυναμικό και των δύο φύλων, ο/η δάσκαλος /δασκάλα φτιάχνει ένα κατάλογο με τα ονόματα των μαθητών, τα οποία τοποθετεί σε μια σειρά ανάλογα με την προηγούμενη επίδοσή τους. Στη συνέχεια διαιρεί τον κατάλογο σε τέταρτα και φτιάχνει ομάδες παίρνοντας ένα μαθητή από κάθε τέταρτο του καταλόγου. Έτσι δημιουργούνται ομάδες των οποίων η ικανότητα ποικίλλει. Οι ομάδες μπορούν να ανανεώνονται τακτικά, εφόσον τα παιδιά δουλεύουν συνεργατικά στο μεγαλύτερο μέρος των μαθημάτων του αναλυτικού προγράμματος, γιατί έτσι δίνεται η ευκαιρία σε όλους τους μαθητές να συνεργαστούν σχεδόν με όλους και διατηρείται αμείωτο το ενδιαφέρον τους για μάθηση. Κάθε ομάδα έχει το δικαίωμα ενός δικού της ονόματος, που θα την ξεχωρίζει από τις άλλες και το οποίο διαλέγουν τα μέλη της.

Μια άλλη ενέργεια που μπορεί να διευκολύνει τη διαμόρφωση της τάξης είναι η «γωνιά πληροφοριών». Στη βιβλιοθήκη που υπάρχει βάζουμε μερικά βιβλία για την ηλικία των

παιδιών που δανειζόμαστε από τη βιβλιοθήκη του σχολείου, καθώς και μερικά βιβλία που φέρνουν οι μαθητές. Απαραίτητο είναι ένα λεξικό ορθογραφικό και ετυμολογικό, καθώς και γραμματική της νέας ελληνικής γλώσσας. Επίσης, μπορούμε να τοποθετήσουμε κοντά στη βιβλιοθήκη τραπεζάκια και πάνω τους βάζουμε λευκά χαρτιά, χαρτιά με γραμμές, χρωματιστά χαρτιά, πολλά μολύβια, μαρκαδόρους, χαρτί του μέτρου, ξύστρες, γόμες και γενικά γραφική ύλη. Τέλος, μπορούμε να διακοσμήσουμε την αίθουσα με πίνακες ζωγραφικής και να προμηθευτούμε ένα αποκλειστικό κασετόφωνο για την αίθουσά μας. Σε πολλά σχολεία υπάρχουν παλιοί ηλεκτρονικοί υπολογιστές οι οποίοι παραμένουν αχρησιμοποίητοι. Ένας τέτοιος υπολογιστής, με ελάχιστες απαιτήσεις, είναι χρήσιμος σ' αυτή τη γωνιά. Μέσα σ' αυτόν πρέπει να υπάρχει ένα πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου, μια εγκυκλοπαίδεια και ένα λεξικό σε ηλεκτρονική μορφή. Μια παλιά μοκέτα που υπάρχει στην αποθήκη στρώνεται στη γωνιά μας για να δώσει μια τελική νότα στο περιβάλλον.

Δεύτερη προϋπόθεση της εφαρμογής της μεθόδου project είναι η συνεργασία με άλλους παράγοντες που επηρεάζουν τη δουλειά μας. Γνωρίζουμε τις προθέσεις μας και συζητούμε με το διευθυντή του σχολείου, ανταλλάσσουμε απόψεις με τους υπόλοιπους συναδέλφους μας κι επιζητούμε την όποια βοήθειά τους. Ακόμα ενημερώνουμε τους γονείς των μαθητών για τα σχέδιά μας και ζητούμε τη βοήθειά τους σ' ό,τι νομίζουμε ότι μπορούν να συνεισφέρουν. Για παράδειγμα, στην πρώτη συνάντηση με τους γονείς των μαθητών, υπάρχει μια ενημέρωση ότι σε πολλά σημεία τη χρονιά που έρχεται θα κάνουμε προσπάθεια να ξεφύγουμε από τα κλασικά, κάνοντας κάτι διαφορετικό.

Τέλος, σημαντικός είναι ο ρόλος του δασκάλου στην επιτυχία ενός project. Ο δάσκαλος δεν είναι ο κυρίαρχος της τάξης αλλά καθοδηγεί και κατευθύνει τους μαθητές, συμμετέχοντας κι ο ίδιος στην ομάδα σαν ίσος προς ίσον κι επεμβαίνει μόνο όταν οι μαθητές του χρειάζονται βοήθεια.

3.3. Όρια της μεθόδου project

Η μέθοδος project δεν πρέπει να θεωρηθεί πανάκεια για τη διδασκαλία όλων των μαθημάτων. Γενικά μπορεί να πει κανείς ότι δεν ενδείκνυται στις εξής περιπτώσεις:

α. Όταν η απόδοση των μαθητών πρέπει να είναι εμφανής αμέσως μετά το τέλος της μαθησιακής διαδικασίας.

β. Όταν για τις συγκεκριμένες επιδόσεις των μαθητών δεν υπάρχει αρκετός χρόνος στη διάθεση.

γ. Όταν η διάταξη της ύλης που πρέπει να διδαχθεί και ο τρόπος μάθησης είναι στοιχεία με αυστηρά προκαθορισμένη θέση στη μαθησιακή διαδικασία.. (Frey 1986: 75-76)

4. Αγωγή Υγείας

Η Αγωγή Υγείας, είναι μια καινοτόμος δραστηριότητα, μια εκπαιδευτική διαδικασία, που εφαρμόζεται και στην εκπαίδευση και αποβλέπει στην διαμόρφωση ή και τροποποίηση προτύπων συμπεριφοράς, τα οποία οδηγούν στην προάσπιση, προαγωγή και βελτίωση του επιπέδου υγείας.

4.1. Στόχοι της Αγωγής Υγείας στο σχολείο

- Διευκόλυνση των νεαρών ατόμων να αποφασίζουν συνειδητά για θέματα που αφορούν την υγεία τους.
- Παροχή βασικών γνώσεων για όλα τα θέματα υγείας.
- Ανάπτυξη της ικανότητας των μαθητών, να επιλέγουν υγιεινούς τρόπους ζωής και να έχουν θετική στάση απέναντι στην ζωή.
- Συνειδητοποίηση του μαθητή ώστε να προστατεύει τον εαυτό του από τους κινδύνους που απειλούν την υγεία του.
- Ενίσχυση της αυτοεκτίμησης και του αυτοσεβασμού.
- Αλλαγή της στάσης των μαθητών απέναντι σε σοβαρά προβλήματα υγείας.
- Έγκυρη ενημέρωση και εκμάθηση δεξιοτήτων που αφορούν την υγεία.
- Ανάπτυξη αντιστάσεων στα διαφημιστικά μηνύματα.
- Καλλιέργεια ικανοτήτων για τη διεκδίκηση του δικαιώματος της υγείας.

4.2. Αντικείμενα των προγραμμάτων Αγωγής Υγείας

- Εξαρτησιογόνες ουσίες (ναρκωτικά – αλκοόλ – τσιγάρο)
- Διατροφή και διατροφικές συνήθειες.
- Διαφυλικές σχέσεις – Σεξουαλική Αγωγή.
- Σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα.
- AIDS – Ηπατίτιδα Β.
- Διαπροσωπικές σχέσεις – Ψυχική Υγεία (Ρατσισμός – Βία – Αντιμετώπιση πένθους – Ξενοφοβία).
- Κυκλοφοριακή Αγωγή – Ατυχήματα.
- Οδική συμπεριφορά των μαθητών – πεζών
- Κανόνες διάβασης
- Φωτεινοί σηματοδότες

- Κράνος και ζώνη ασφαλείας
- Αρνητικές επιπτώσεις της χρήσης αλκοόλ πριν και κατά την οδήγηση
- Παιδί στο αυτοκίνητο
- Μαθητές ως οδηγοί μοτοποδηλάτων
- Μαθητές ως επιβάτες λεωφορείων κ.ά.
- Αντιμετώπιση άγχους (σχολικού – εργασιακού)
- Στοματική υγιεινή.
- Καρκίνος – Κάπνισμα – Διατροφή.
- Έκθεση σε τοξικές ουσίες και στην υπερβολική ηλιακή ακτινοβολία.
- Καταστάσεις διαμονής και εργασίας.
- Περιβάλλον και Υγεία.
- Εθελοντισμός .
- Μεσογειακή αναιμία.
- Καρδιαγγειακά νοσήματα.
- Κατανάλωση και υγεία.
- Ισότητα των δύο φύλων.
- Κοινωνικός αποκλεισμός – Ίσες ευκαιρίες.
- Πρόληψη και αντιμετώπιση εκτάκτων καταστάσεων όπως: σεισμών, πυρκαγιών, πλημμυρών, κ.ά.
- Φυσική Άσκηση και πολλά άλλα θέματα που αφορούν το υγιεινό τρόπο ζωής και διαβίωσης.

4.3. Νομικό πλαίσιο

Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων βασισμένο στον Νόμο Πλαίσιο 1566/85 που ρυθμίζει τα εκπαιδευτικά θέματα και τον Ν. 1892/90 έχει εντάξει την Αγωγή Υγείας στις σχολικές δραστηριότητες με την Γ2/4867/92 Υπουργική απόφαση.

Συγκεντρώνοντας τις σχετικές εγκυκλίους το ΥΠ.Ε.Π.Θ. εξέδωσε την 106137/Γ7/30-9-2003 εγκύκλιο με θέμα το «Σχεδιασμό και υλοποίηση προγραμμάτων Σχολικών Δραστηριοτήτων: Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Αγωγής Υγείας, Αγωγής Σταδιοδρομίας και Πολιτιστικών θεμάτων και Καλλιτεχνικών Αγώνων».

Την παραπάνω εγκύκλιο, καθώς και όσες από τις διατάξεις που αναφέρει εφαρμόζονται στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση για την Αγωγή υγείας, αλλά και την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, παραθέτουμε στο Παράρτημα της εργασίας.

5. Κυκλοφοριακή Αγωγή

5.1. Κριτήρια επιλογής του θέματος

- Το σχολείο βρίσκεται σε πόλη και οι δρόμοι που το περιβάλλουν έχουν μεγάλη κίνηση.
- Τα παιδιά έρχονται από αρκετά μεγάλη απόσταση, μιας και το σχολείο καλύπτει μεγάλη περιοχή.
- Από παρατηρήσεις που έχουν γίνει, ακόμα και τα μεγάλα παιδιά δεν έρχονται μόνα τους στο σχολείο, πράγμα που σημαίνει ότι οι γονείς δεν εμπιστεύονται την «κυκλοφοριακή ωριμότητα» των παιδιών τους.
- Ζούμε σε πόλη και πρέπει να μάθουμε να κυκλοφορούμε σωστά.

5.2. Στόχοι

- Να μάθουν τα παιδιά βασικούς κανόνες κυκλοφορίας πεζών-οχημάτων
- Να υπάρξει δημιουργία «Κυκλοφοριακής συνείδησης»

5.3. Επιμέρους στόχοι

- Κατανόηση τριών κατηγοριών σημάτων.
- Κατανόηση κυριότερων πινακίδων σήμανσης.
- Να μπορούν, ανάλογα με τις δυνατότητές τους πάντα, να περπατάνε σωστά.
- Να χρησιμοποιούν με ασφάλεια το ποδήλατο.
- Να ευαισθητοποιηθούν αυτοί πρώτα σε ζητήματα κυκλοφοριακής αγωγής και να γίνουν φορείς προς τις οικογένειές τους.
- Να δημιουργηθεί στην αυλή του σχολείου ή όπου άλλου κριθεί εφικτό, ένα «πάρκο κυκλοφοριακής αγωγής».

5.4. Διαθεματικότητα

Γλώσσα

- Εμπλουτισμός του λεξιλογίου με νέες λέξεις-έννοιες.
- Διάβασμα και κατανόηση ενημερωτικών φυλλαδίων και οδηγιών.
- Σύνταξη επιστολής προς τις αρχές με αιτήματα και προτάσεις.
- Αξιοποίηση προφορικού λόγου (συζητήσεις, αντιπαραθέσεις, απλές εισηγήσεις, αφηγήσεις)

Μαθηματικά

- Μέτρηση αυτοκινήτων που περνάνε καθημερινά, κατασκευή συγκριτικών πινάκων.
- Κατασκευή αναπτυγμάτων για τις ανάγκες των παιχνιδιών και του «πάρκου» (ζάρια, χάρτινα σπίτια)
- Σχεδιάζουν με κλίμακα

Αισθητική Αγωγή

- Σήματα από χαρτόνι (ζωγραφική, σχεδίαση, κόψιμο)
- Βάψιμο πάρκου (περιγράμματα, μπογιάτισμα)
- Φτιάξιμο πινακίδων (κόψιμο, κάρφωμα)
- Κατασκευές (κολάζ, ταμπλό)

5.5. Ανάπτυξη στα 8 είδη νοημοσύνης

❖ Γλωσσική

- Οι μαθητές διαβάζουν και σχολιάζουν:
 - Τις ονομασίες των πινακίδων από την αφίσα της Τροχαίας
 - Τα ενημερωτικά φυλλάδια και τις οδηγίες
- Συντάσσουν επιστολή ζητώντας συγκεκριμένα αιτήματα και προτείνοντας λύσεις.
- Συνομιλούν με εκπροσώπους αρχών.

❖ Λογικο-μαθηματική

- Μετρούν τα αυτοκίνητα που περνούν στους γύρω από το σχολείο δρόμους και κάνουν ημερολόγιο με τις παρατηρήσεις τους, φτιάχνοντας συγκριτικούς πίνακες.

❖ Ενδο-προσωπική

- Εκφράζουν προσωπικές εμπειρίες (συναίσθημα, αναπολήσεις, αναστοχασμούς) από ατυχήματα με αυτοκίνητο (μάρτυρες ή συμμετέχοντες)
- Αυτοαξιολογούνται ως προς την «κυκλοφοριακή τους συνείδηση»

❖ Δια-προσωπική

- Δημιουργούν ομαδική εργασία με σχετικό θέμα (ζωγραφική, κολάζ ...)
- «Διδάσκουν» άλλους μαθητές που μπορεί να επισκεφθούν το πάρκο που έφτιαξαν.
- Έρχονται σε επαφή με εκπροσώπους αρχών και διάφορες υπηρεσίες.

❖ Χωρική

- Δημιουργία του πάρκου ως μικρογραφία της πόλης
- Πάνω στο χάρτη της γειτονιάς ζητούν κυκλοφοριακές παρεμβάσεις από τις αρχές
- Σχεδιάζουν με κλίμακα.

❖ Κινησθητική

- Δραματοποίηση
- Συμμετέχουν ως:
 - Πεζοί
 - Οδηγοί

- Τροχονόμοι
- Ποδηλάτες
- Επιβάτες
- Καταστηματάρχες

❖ **Νατουραλιστική**

- Μελέτη στο πεδίο
 - Στη γειτονιά και στο κέντρο της πόλης

❖ **Μουσική**

- Δημιουργία, ίσως, αυτοσχέδιου τραγουδιού.

5.6. Χρονική διάρκεια

Όλη η σχολική χρονιά

5.7. Προαπαιτούμενες ενέργειες

- Συζήτηση με Σύλλογο Διδασκόντων (πρακτικό). Πέραν του ότι το πρακτικό του Συλλόγου διδασκόντων είναι απαραίτητο για την υποβολή και έγκριση του προγράμματος, είναι πιστεύουμε απαραίτητη αν όχι η συμμετοχή τουλάχιστον η σύμφωνη γνώμη όλων των εκπαιδευτικών του σχολείου.
- Γράμμα προς τους γονείς για ενημέρωση και συμπαράσταση. Βήμα σημαντικό και απαραίτητο μιας θα ζητηθεί αργότερα η έγκρισή τους για κάποιες επισκέψεις. Ταυτόχρονα θα πρέπει να εκμεταλλευτούμε τα επαγγέλματα κάποιων γονέων που μπορούν να εμπλακούν με το πρόγραμμά μας.
- Προϋπολογισμός – εξεύρεση πόρων. Όπως είναι φυσικό θα απαιτηθούν κάποια χρήματα για την εφαρμογή του προγράμματος. Ένας σωστά καταρτισμένος προϋπολογισμός δίνει την δυνατότητα και χρήματα να «απαιτηθούν» από τη Σχολική Επιτροπή ή το Δήμο (Επιτροπή Παιδείας) ή το τμήμα «Αγωγής Υγείας» ή την εξεύρεση κάποιου χορηγού. Μια σημαντική παράμετρο μπορεί να αποτελέσει η υποβολή του προγράμματος στα ευρωπαϊκά προγράμματα Comenius ή στα προγράμματα του πανεπιστημίου Αιγαίου ΕΠΕΑΕΚ.
- Επαφή με φορείς (χορήγηση σχετικών αδειών κ.λπ.) Αν πρόκειται να χρησιμοποιηθούν χώροι εκτός σχολείου ή ακόμα και μέσα στο σχολείο που δεν χρησιμοποιούνται, θα πρέπει να ελεγχθεί η καταλληλότητά τους. Στην περίπτωση που ο έλεγχος καταλληλότητας ξεφεύγει από τις γνώσεις του εκπαιδευτικού θα πρέπει να ζητηθεί η βοήθεια αρμοδίων υπηρεσιών. (νομαρχιακή αυτοδιοίκηση, Επιμελητήριο κ.λπ.).
- Υποβολή σχεδίου προγράμματος στο τμήμα Αγωγής Υγείας ή στο τμήμα Ευρωπαϊκών προγραμμάτων ή και στα δύο. Έτσι εξασφαλίζεται και κάποια χρηματοδότηση αλλά και η ένταξη του προγράμματος σε ένα δίκτυο ομοειδών προγραμμάτων που εφαρμόζονται.

5.8. Συνεργαζόμενοι φορείς:

Θα πρέπει να γίνει μια προσπάθεια εξεύρεσης όλων αυτών των φορέων της περιοχής που μπορούν να βοηθήσουν στην υλοποίηση του προγράμματος είτε με υλικό, είτε με ενημερώσεις, είτε ακόμα και με την οικονομική τους στήριξη.

Ενδεικτικά αναφέρονται:

- ΕΛΠΑ (υλικό)
- Τροχαία (υλικό ενημέρωση)
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αχαΐας (φυλλάδια, οικονομική και τεχνική στήριξη)
- Δήμος (Δημοτική επιτροπή Παιδείας, τεχνικές υπηρεσίες)

5.9. Χωρισμός ομάδων

Από τα πρώτα και σημαντικότερα βήματα για την επιτυχή εφαρμογή ενός project είναι η δημιουργία ομάδων εργασίας. Για το σκοπό αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί η μέθοδος του κοινωνιογράμματος (Παρασκευόπουλος, 138).

Όποιος τρόπος και να χρησιμοποιηθεί, σημαντικό είναι οι ομάδες να είναι ισόβαθμες από πλευράς ικανότητας των παιδιών και να μην είναι μεγαλύτερες των 3-4 ατόμων η καθεμιά.

Οι ομάδες καθορίζουν μόνες τους το όνομα που θέλουν να έχουν, καθώς και τα συγκεκριμένα καθήκοντα κάθε μέλους, τα οποία είναι υποχρεωτικά και χωρίς εξαιρέσεις.

Ο δάσκαλος εδώ δεν παρεμβαίνει, παρά μόνο θέτοντας γενικούς κανόνες συμπεριφοράς των ομάδων, δίνοντας τα γενικά θέματα της καθεμιάς και μαζί με τις ομάδες θέτει συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα εργασιών, το οποίο πρέπει να τηρείται από όλους. Μπορεί επίσης, αν οι μαθητές δεν έχουν μάθει να εργάζονται σε ομάδες, μπορεί να δώσει από την αρχή κάποιες κατευθυντήριες γραμμές και μετά να αποσυρθεί στον καθαρά επικουρικό ρόλο του. Μέσα στα καθήκοντα του δασκάλου είναι η φροντίδα για επάρκεια υλικού, το λύσιμο των τυχόν αποριών, η τήρηση του χρονοδιαγράμματος, καθώς και η σωστή και ανελλιπή τήρηση ημερολογίου.

Κάθε ομάδα έχει ένα φάκελο για να συγκεντρώνει, ταξινομεί και να φυλάει εκεί τα διάφορα υλικά που μαζεύει. Έχει επίσης ένα συγκεκριμένο ταμπλό στην αίθουσα όπου

αναρτά τα αποτελέσματα της εργασίας της, αφού τα ανακοινώσει πρώτα στην ολομέλεια της τάξης.

5.10. Προτεινόμενες ενέργειες

Η γενική φιλοσοφία των παρακάτω ενεργειών είναι να κινηθούμε σε τρεις άξονες:

1. Το παιδί ως πεζός
2. Το παιδί ως οδηγός
3. Το παιδί ως επιβάτης

Πριν από το σχεδιασμό των μελλοντικών ενεργειών, οι μαθητές καλούνται να καταθέσουν τις απόψεις τους πάνω στο θέμα που θα δουλέψουν (καταιγισμός απόψεων). Όλες οι απόψεις καταγράφονται και στο τέλος κατηγοριοποιούνται και αποφασίζεται από κοινού ποιες θα υλοποιηθούν και ποιες όχι.

Ενδεικτικά αναφέρονται παρακάτω κάποιες ενέργειες που μπορούν να υλοποιηθούν:

- Θεωρητικές έννοιες. (όχημα, τετράτροχο, φορτηγό, επιβατικό κ.λπ.)

Η κατανόηση βασικών εννοιών δεν είναι ανάγκη να γίνει με τη μορφή μαθήματος.

Π.χ. Έχουμε σε χαρτιά ζωγραφισμένα διάφορων ειδών αυτοκίνητα. Σε ένα παιδί που βγαίνει από την αίθουσα, κολλάμε στην πλάτη ένα από τα χαρτιά αυτά, το οποίο και γνωρίζει. Μπαίνοντας μέσα απαντά με μόνο ΝΑΙ ή ΟΧΙ στις ερωτήσεις των συμμαθητών του οι οποίοι προσπαθούν να μαντέψουν.

Το ίδιο μπορεί να συμβεί με τα σήματα της Τροχαίας.

- Ατυχήματα

Φωτογραφίες, αποκόμματα εφημερίδων, στατιστικοί πίνακες, αίτια ατυχημάτων.

- Ήχοι – αποστάσεις – οχήματα στο δρόμο

Κάθε όχημα κάνει και διαφορετικό ήχο. Και κάθε όχημα ανάλογα με τον τύπο του έχει διαφορετικές δυνατότητες αντίδρασης αν εμφανιστεί μπροστά μας χωρίς να το δούμε. Μπορούμε να μαντέψουμε τον τύπο του οχήματος από τον ήχο; Βγαίνουμε στο πεζοδρόμιο και εξασκούμε την ακοή μας.

- Θεωρητικό βάδισμα στο πεζοδρόμιο

Εξηγούμε σχηματικά στον πίνακα ή όπου αλλού, το σωστό τρόπο που βαδίζουμε στο πεζοδρόμιο.

- Θεωρία σημάτων.

Δίνουμε σημασία στην κατηγοριοποίηση των σημάτων ανάλογα με το χρώμα τους

(κόκκινο = απαγόρευση, κίτρινο = κίνδυνος, μπλε = υποχρέωση). Φτιάχνουμε σήματα, προσπαθούμε να φτιάξουμε παζλ.

- Πρώτη επαφή με τη γειτονιά.

Περπατάμε στα γύρω πεζοδρόμια, βλέπουμε, σχολιάζουμε τα σήματα που υπάρχουν, καταγράφουμε τις ελλείψεις ή τις ζημιές που έχουν γίνει σε αυτά.

- Ηλεκτρονικός Υπολογιστής

Υπάρχουν παιχνίδια που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στον Η/Υ για περαιτέρω κατανόηση της θεωρίας.

- Φτιάχνουμε ένα «μίνι πάρκο κυκλοφοριακής αγωγής»

Εκμεταλλευόμαστε κάποιο χώρο αχρησιμοποίητο, κυρίως μέσα στο σχολείο για να υπάρχει η δυνατότητα συχνής επίσκεψης και ασφάλειας. Σε πολλά σχολεία υπάρχουν ταράτσες ανεκμετάλλευτες, ιδανικές για κάτι τέτοιο. Εκεί ζωγραφίζουμε δρόμους, πεζοδρόμια, βάζουμε καταστήματα από χαρτόκουτες, στήνουμε σήματα.

Περπατάμε, παίζουμε, μιλάμε για όλα όσα έχουμε ήδη πει.

- Βγαίνουμε στο δρόμο.

Καιρός για εφαρμογή, πηγαίνουμε στο κέντρο της πόλης. Περνάμε φανάρια, διαβάσεις...

Παρατηρούμε και καταγράφουμε τα «κακώς κείμενα». Παραβάσεις αυτοκινήτων, πεζών, ελλείψεις σημάτων κ.λπ.

- Συντάσσουμε επιστολή προς τους αρμόδιους με όλα αυτά που έχουμε καταγράψει.

Προτείνουμε λύσεις, κυρίως για τη γειτονιά μας.

- Το παιδί ως οδηγός.

Μιλάμε για ποδήλατα. Βασικοί κανόνες ελέγχου καλής λειτουργίας, επιπλέον κίνδυνοι από τη χρήση τους σε μια πόλη που δεν είναι σχεδιασμένη για αυτά, σωστή χρήση κράνους, σωστή κίνηση στο δρόμο.

- Το παιδί ως επιβάτης.

Η σωστή θέση μας ως επιβάτες είναι μια σημαντική παράμετρος των ατυχημάτων.

Μιλάμε για τη θέση μας στο αυτοκίνητο της οικογένειας (σωστή θέση, σωστή χρήση ζώνης ασφαλείας), στο ταξί ή κάποιο άλλο αυτοκίνητο, στο λεωφορείο (επιβίβαση, αποβίβαση, σωστό κράτημα), στο μηχανάκι (κράνος, κράτημα).

5.11. Αξιολόγηση

Σημαντικό επίσης ρόλο παίζει ο τρόπος αξιολόγησης του προγράμματος, ο οποίος ως σημειωθεί ότι θα πρέπει να έχει καθοριστεί από την αρχή. Καθορίζουμε τι θέλουμε να αξιολογήσουμε (γνώση, ευαισθητοποίηση, δράση), το πώς θα το αξιολογήσουμε (ερωτηματολόγιο, ιχνογράφημα, παρατήρηση, κείμενο), το πότε (αρχή, μέση, τέλος) καθώς και το ποιος θα αξιολογήσει (εκπαιδευτικός, εξωτερικός ερευνητής).

Για να έχουμε σωστά στοιχεία θα πρέπει να δώσουμε στα παιδιά ένα ερωτηματολόγιο πριν την εφαρμογή του προγράμματος (προτέστ). Με αυτό ελέγχουμε το τι ξέρουν ήδη, για να μπορέσουμε να ελέγξουμε και στο τέλος με τη τελική αξιολόγηση, την κατάκτηση της γνώσης, με ένα ίδιο περίπου ερωτηματολόγιο (μετατέστ). Κατά τη διάρκεια του προγράμματος υπάρχει συνεχής διαμορφωτική αξιολόγηση, έτσι ώστε να υπάρχει διαρκής ανατροφοδότηση και να διαμορφωθεί κατάλληλα το πρόγραμμα αν δε βαδίζει σωστά.

Όμως εκτός από τα τεστ, στο συγκεκριμένο πρόγραμμα, αξιολόγηση μπορεί και πρέπει να γίνει με παρατήρηση, είτε από τον ίδιο το δάσκαλο, είτε με εξωτερικό παρατηρητή.

5.12. Παρουσίαση αποτελεσμάτων

Στο τέλος του προγράμματος θα πρέπει οι ομάδες να παρουσιάσουν τα αποτελέσματα των εργασιών τους στην ολομέλεια της τάξης. Καλό επίσης είναι να παρουσιαστούν τα αποτελέσματα του προγράμματος στις υπόλοιπες τάξεις του σχολείου, (συνολικά ή κατά τάξεις), όπως επίσης και σε όλους τους γονείς των μαθητών του σχολείου (σε ειδική εκδήλωση ή στις εκδηλώσεις λήξης του έτους).

Με τη παρουσίαση των αποτελεσμάτων και τα παιδιά ικανοποιούνται παρουσιάζοντας τη δουλειά τους και το σχολείο και οι γονείς βλέπουν ότι δεν πήγαν απλά χαμένες κάποιες ώρες.

Βιβλιογραφία

- Αλαχιώτης, Στ. 2002. «Για ένα σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα». Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων. 7, 7-18. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Αλαχιώτης, Στ. 2002. «Η Ευέλικτη Ζώνη του σχολείου». Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων. 6, 5-14. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Ματσαγγούρας, Η. 2002. «Διεπιστημονικότητα, διαθεματικότητα και ενιαιοποίηση στα νέα Προγράμματα Σπουδών: Τρόποι οργάνωσης της σχολικής γνώσης». Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων. 6, 19-36. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Ματσαγγούρας, Η. 2002. «Ευέλικτη Ζώνη Διαθεματικών Προσεγγίσεων: Μια εκπαιδευτική καινοτομία που αλλάζει το σχολείο». Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων. 6, 15-30. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Παρασκευόπουλος, Ι. χ.χ.ε. Εξελικτική Ψυχολογία, τόμος 3:σχολική ηλικία, Αθήνα.
- Frey, K. 1986. Η «Μέθοδος Project». Θεσσαλονίκη: Αφοι Κυριακίδη.

Παράρτημα

1. Εγκύκλιος 106137/Γ7/30-9-2003/ ΥΠ.Ε.Π.Θ.	24
2. Π.Δ. 35 (Φ.Ε.Κ. 11/τ.Α'/4-2-1991)	32
3. Υ.Α. Γ2/4867 ΥΠ.Ε.Π.Θ. (Φ.Ε.Κ. 629/τ.Β'/23-10-1992).....	34
4. Ν. 2817/2000 (Φ.Ε.Κ. 78/τ.Α'/14-3-2000).....	36
5. Υ.Α. Γ2/7668 ΥΠ.Ε.Π.Θ. (Φ.Ε.Κ. 1153/τ.Β'/29-12-1997).....	38
6. Υ.Α. Γ1/377/865/18-9-1992 ΥΠ.Ε.Π.Θ.	40
7. Υ.Α. 45857/Γ7 ΥΠ.Ε.Π.Θ. (Φ.Ε.Κ. 693/τ.Β'/3-6-2003).....	43
8. Ν. 2986 (Φ.Ε.Κ. 24/τ.Α'/13-2-2002).....	46
9. Υ.Α. 57905/Γ2 ΥΠ.Ε.Π.Θ. (Φ.Ε.Κ. 745/τ.Β'/14-6-2002).....	58
10. Σχέδιο εντύπου για υποβολή προγράμματος Αγωγής Υγείας.	66
11. Σχέδιο εντύπου για υποβολή προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.	69
12. Υ.Α. Γ2/5051 ^ε (Φ.Ε.Κ. 1376/τ.Β'/18-10-2001).....	71